

ציד המכשפות*

מאת אסתר טרסי גיא

כבר בעמוד הראשון של הספר החדש משל מחברת חדשה — מכל מקום שמה מופיע בפעם הראשונה בספרות הילדים המקורית שלנו — מסתבר שיהיה זה מעין מסע אגדי ובו גמד אחד מאגדת "השלגיה" יקבל על עצמו משימה נכבדה: לגרש את כל המכשפות מספרי ילדים.

אפשר לראות זאת כמשימה הומנית, כהזמנה להשתתף באקט הומני, בסילוק הצל שבאגדות הטובות; הרחקת הרשע, הפחד, ואולי אפשר לקבל זאת כביטוי לאידיאה ביקורתית, היינו, קול נוסף — בניגוד לקולותיהם של הפסיכולוגים, האוהבים לזמן לנו את הקטרוזיס — נגד אגדות מפחידות, המתארות אכזריות; נגד הגיבור השחור באגדה המשולה, כידוע, לזברה, שכן כתובה היא לנך־שחור בלבד.

אכן, אנו נענים להזמנה ויוצאים לדרך יחד עם הגמד, למסע ארוך ביער, יער מפחיד, אולי, לא פחות מהמכשפות עצמן, הגרות אי שם על הר גבוה, שאליו צריך להגיע דרך היער הזה, כדי לגרשן.

יצאנו, בהתאם למסורת האגדה השגרתית ובהשראת דמיונה המבריק והלא־שגרתית של המחברת. יהיה זה מסע ארוך מלא הרפתקאות, שבו נערמים בדרך קשיים וסכנות. בכל שלב של קושי שבדרך מופיעה דמות חדשה, הלקוחה גם היא מספרי ילדים, כדי למצוא פתרון לקושי וכדי לעזור לגיבור הראשי האמיץ, לגמד; בעצם לשני גיבורים הראשיים — לגמד ולזאב, ואם כי זה האחרון זכור לנו מבליעת הסבתא המסכנה, כאן הוא משנה את אופיו: "בסיפור שלי אני זאב רע, כך כתבו עלי. אבל הרי יצאתי מן הסיפור ומחוץ לסיפור מותר לי להיות כל מה שמתחשק ליי" (עמ' 28).

ובכן, הראשונה, שעוזרת למשימה, היא הפיה מ"סינדרלה", שמציידת את הגבר יום בכדור קסמים: "טריק" אגדי שגרתית אמנס, אבל המסע שופע גם רבותות לא

*. עפרה גלברט, סוד המכשפות, ציורים: מושיק לין, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 31 עמ'.

שגרתיות ומעניינות. השני הבא לעזרה הוא הדוב הגדול מ"שלושת הדובים", העוזר לזאב להיחלץ מקורת־עץ כבדה; האצבעונית היא השלישית, שנכנסת דרך חור המנעול לביתן של המכשפות; על כנפי ברבור עוברים את יער הצברים הנורא; ולבסוף, כדי להתגבר על הקשיים של העפלה על הר גבוה וחלק, שבראשו בנוי ביתן של המכשפות, נוקבים בו פשוט חור... מסתבר, שההר עשוי פלסטיק ונפרח כבלון ויש רק להוציא ממנו את האויר. נהדר!

"...לרגלי הר הפלסטיק פעורה תהום עמוקה מאד" — נאמר לנו עוד בעמ' 12. והנה ה"אפי־אנד" המקווה: המכשפות מאבדות את כושר הכישוף שלהן, נסוגות בפני הזאב ו... "רצו רצו ומרוב בהלה נפלו ישר לתוך התהום!" (עמ' 30).
באנו לידי סיפוק איפוא. אף הרגישים שבינינו השלימו עם התמונה הלא־מזעזעת יחסית של מוות פתאומי — "הרי תהום!" ויתכן, שאלה מאתנו שוויתרו על אסכולות פסיכולוגיות מסוימות וסלדו ממעשיהן הרעים של המכשפות — זוכרים את התנור המוסק ע"י המכשפה בשביל עמי ותמי? — יכולים עם תום הסיפור להירגע ולהתנשף בהקלה:

"כל המכשפות הרעות נעלמו מבין דפי הספרים".

אבל למען מיצוי מלא של תוכן הספר יש להוסיף עוד פרט, שהושמט במזיד, כדי להעלותו כעת בנפרד ובמיוחד. והוא: לא כל המכשפות נפלו לתהום. האחרונה שבהן הצליחה לרכוב על מטאטא ולעוף לעבר היער. אבל הרוח היתה בעכרה, והיא נפלה לתוך שדה הצברים, "זמן רב נשמעו זעקותיה עד שנדמו" (עמ' 30).

איזו תוספת מקורית להאפי־אנד הכללי, ישראלית מובהקת, כלומר שאובה מנוף ישראלי מובהק, מוות אטי בין מליונים מחטי צבר, מוות אכזרי יותר מהרבה אמצאות מיתות משונות, המתוכננות ע"י המכשפות. "זמן רב נשמעו זעקותיה עד שנדמו" — כמה חבל, שבמקום לחוג בנחת את אובדן של המכשפות, של מוטיב הרשע באגדות אם מישוהו אמנם רצה בכך — הרי כעת שוב חייבים אנו להזדעזע בשומענו על המוות האיום הזה — חבל מאד.

מה בצע איפוא בכל "המפעל" של טיהור מכשפות טוטלי, כשכעת יש לנו עוד אגדה מבעיתה אחת עם תוכן של אכזריות פיקנטית — מוות בן שיחי צברים — ולו של מכשפה רעה.

מה יהיה עם ההומניות המדומה, שהלכנו אחריה שבי? ואיך נשתחרר מן הזכרון הטרוימטי, כשיגוש לנו אי פעם פרי צבר מתוק ביד המוכר, המצוידת יפה בכפפה אטימה כהלכה?

הציורים המאירים את הסיפור יפים להפליא. בצבעים עדינים, וגם אלה השחורים, המהווים את ההקטנה של הציור הצבעוני. האם יש בכך רמז לטובת הפסיכולוגים, כשנקבע בעל כרחנו, שהציור היפה ביותר הוא דווקא של הצברים? פחות יפה מכולם הוא הציור של הפיה; היא ורודה מדי ושמנה מדי לדעתם של אלה, הרגילים לבלות בחברת פיות.